

Смиља Марјановић Душанић
Татјана Суботин Голубовић*

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

**ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ДУШАНА
МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ**
**Потврда о поклону Манастира Св. Ђорђа и села Уложишта
који је Хиландару приложила Милшина жена Радослава****

(1336/1337)

Српски краљ 1336/37. године потврђује поклон који је Хиландару учинила Милшина жена Радослава. Владарском милошћу дозвољава се да, после смрти речене Радославе – носиоца права доживотног уживања наведених властеоских поседа – они припадну Манастиру Хиландару. Реч је о даривању Манастира Св. Ђорђа и села Уложишта, с виноградима и сенокосима и са свим међама тога села, и ослобођењу речених поседа од свих краљевских работа. Краљ Душан издаје даровни документ на основу увида у старије, данас несачуване повеље („милошћ и записаније“) краљева Милутина и Стефана Дечанског. Овај прилог Хиландару дат је у знак посебне радости краљеве због рођења дугоочекиваног престолонаследника Уроша, а срочен је као молитва којом се краљевски пар захваљује чудотворној икони Богородице Хиландарске.

En 1336/37 le roi de Serbie confirme une donation faite à Chilandar par la femme de Milša, Radoslava. Par la grâce du souverain il est autorisé que, au lendemain du décès de ladite Radoslava – détentrice du droit de bénéficiaire à vie des biens mentionnés – ces derniers soient versés à la possession du monastère de Chilandar. Il est question d'une donation portant sur le monastère de Saint-Georges et le village d'Uložista, avec ses vignes, ses champs de foin et toutes ses délimitations, et de l'exemption desdits biens de toute redevance royale. Le roi Dušan délivre cet acte de donation après avoir pris connaissance d'une ancienne charte (« grâce et écrit »), aujourd'hui conservée, du roi Milutin et de Stefan Dečanski. Cet acte de confirmati-

---

* Ел. пошта: smarjano@f.bg.ac.rs, tsubotin@f.bg.ac.rs.

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Српска држава и друштво у изворима средњег века* (ев. бр. 147024).

on est solennellement remis à Chilandar en signe de réjouissance de la part du roi, au lendemain de la naissance du prince successeur, longtemps attendu, Uroš, et composé comme une prière par laquelle le couple royal remercie l'icône thaumaturge de la Vierge de Chilandar.

Повеља се чува у Историјској збирци Архива САНУ (бр. 8876/42 и 7903–а–21), заједно са Никандровим преписом. Сва је прилика да је сачувани документ препис оригиналног акта настао у времену од треће четвртине XIV века до краја прве половине XV века, на који је обешен златни краљевски печат, могуће премештен са првобитне повеље коју је Хиландару за исти дар издао краљ Милутин.

Ранија издања

Љ. Стојановић, *Споменик* 3, бр. 27; С. Новаковић, *Законски споменици*, 405–6; Chilandar II, бр. 26, 457–8. У свим наведеним издањима документ је датован широко, између 1332. и 1337. године. Датовање које су предложили Л. Славева и В. Мошин, *Српски грамоти*, бр. 63, 185, у 1336/37. је оправдано, јер се заснива на податку о рођењу престоноследника и на исказу у самој повељи да је записана у време хиландарског игумана Арсенија.

*Текст повеље**

К тевѣ Б(о)гѣ м(а)тери ц(а)р(и)ци иединои Б(о)городици м(о)лю
се и припад[а]ю помощи твоѣ трѣбѣ и твоѣго теплагѣ застѣ-
пак[2]нїа. Ти ми бѣди застѣп[3]ница твоимѣ пом(и)лованкѣм(ь), ти бо
еси едина надежда и ѣтверѣженїе и градъ неѣ|3|борими родѣ
5 хр(и)стїан(с)комѣ и мнѣ недѣс(то)иномѣ и грѣшномѣ рабѣ твоѣмѣ
нареци се. Можеши бо кљико хѣощеши |4| ѣ твор'ца и вл(а)д(и)кы
с(ы)на своѣг(о) и Б(о)га н(а)шего. К тевѣ ж(е) прип[а]даю свѣдѣщомѣ
в'са моѣ прѣгрѣшенїа павкн'на и непавк[5]н'на трѣбѣ твоѣ
помоци велїкыѣ, бою се ѣт все д(ѣ)ше и желе послѣдовати ѣченїю и
10 дѣлѣм[ь] добрїимѣ с(в)етих(ь) ро|б|дител(ь) крал(кв)ства ми и
мислещѣ ми въ мнѣ бѣри и метежи жит(и)ѣ сего свѣтнаго и
мимѣидѣщаго въперих(ь) |7| ѣмѣ что ли пользевало д(ѣ)ши моѣи ѣт

* Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

мнѡг(о)вѡбразних(ь) сѣтеи дїаволих(ь) гвнѣзидѣти ми. Пишет' бо
 Пав'ль ап(о)с(то)ль |8| любецим(ь) Б(о)га в'са поспѣвають' се въ
 15 вл(а)гок, и паки тѣжде пишет(ь) гл(агол)к идѣже ѡмножи се грѣх(ь),
 тоу извѡбилѣтъ вл(аго)д(ѣ)тъ. |9| Язь же грѣшнїи рабъ Стефан(ь)
 крал(ь), расмотрївъ пишемаа ап(о)с(то)лѡмъ Павлѡм(ь) възрадовах'
 се д(ѡ)шею, и видѣ крал(квѣ)ство ми |10| запис(а)нїе дѣда и родите-
 ла крал(квѣ)ства ми, цо вѣхѣ записали Мил'шинѣ женѣ Радос-
 20 лавѣ, манастир(ь) великом(ѡ)ч(е)ника |11| Х(ри)с(то)ва Геѡргїа и
 село Ѣлѡжица и вѡсвободили вт всѣх(ь) работѣ малих(ь) и вели-
 ких(ь), вт гр(а)да, вт виногр(а)да, вт жет'ве, вт сѣно|12|кошенїа и
 вт пса, вт позѡба, вт проѡда, и просто рек'ше вт всѣх(ь) работѣ
 малих(ь) и великих(ь). И видѣ крал(квѣ)ство ми |13| велико
 25 м(о)лкнїе и ѡсрѣдїе и припад(а)нїе Мил'шине жене Радославе, и ви-
 дѣх(ь) м(и)л(о)сть и запис(а)нїе родител(ь) кралквѣства ми, |14| не
 потѡрих(ь), нѣ паче бол'ше потѡрїдїх(ь). Язь же, вес(е)ле се д(ѡ)шею
 и тѣлом(ь), Б(о)гомъ поставакни Стефан(ь) крал(ь) и с под-
 рѡ|15|жїем(ь) крал(квѣ)ства ми вл(а)гоч(ь)стивом(ь) кралицѡм(ь) кѡ-
 30 ра Еленѡм(ь) ѡ в(о)ж(ь)ствнѣм(ь) дарѡ еж(е) ми дас(тъ) вл[а]д[и]ка
 мои Х(ри)с(т)ь, аз же прип[а]дае |16| м(о)лю се пр(ѣ)ч(и)стѣи
 Б(о)городици и чюд[о]творици, нарицаемѣи хїлан(ь)дар(ь)сѣѣи, и
 принесѡх(ь) малое се приношенїе. Приложи кра|17|лкѡство ми
 35 манастирь великом(ѡ)ченика Х(ри)с(то)ва Геѡргїа и село Ѣлѡжица с
 виногради и сенокоси и съ всѣми ме|18|гѡми правими села тѡго, и с
 кобилами и вѡ'цами. Я сїк мекк селѡ: на Влашки стѡденць на
 Пльхѡвѡ главѡ на Полат'никѣ Велики на Полат'ник Мали, прѣс по-
 ток(ь) на Гккѡвѣ каменѣ, прѣко стране ниже градица |19| на
 Кекюновѣ каменѣ низ брѡдо ѡправѣ на Лесковѡ водѡ ѡ потокѡ,
 40 втѡи ѡправѣ на Приездинѡ крѡшкѡ на Слати|20|нѡ велицѣм(ь)
 дрѡмом(ь) на Пишевѡ, паки низ брѡдо дѣлѡм(ь) кок е вт
 Балинць(ь) ѡправѣ на Смрѣдекю водѡ, паки ѡправѣ |21| на Влашкѡ
 водѡ на стѡденѡ. И да се храни Радосл(а)ва, Мил'шина жена, до нѣ
 сьмр'ти, а по нѣ с'мр'ти да не |22| вл[а]да мѣстѡм(ь) тѣм(ь) ни
 45 с(ы)нѣ, ни дѣщи, ни кто вт рода, тѣк'мо да прихѡде какѡ е законѣ
 х'титорѡм(ь), и да имѣ е ко|23|матѣ како вьсацѣм(ь) х'титорѡм(ь) а

да не вѣл[а]длю ница; и да имь є помень до вѣка, нь да вѣл[а]да иг҃-
мен(ь) хїланда|24|рски.

Кто ли потвори сие запис(а)нїе и м(и)л(о)сть краљев'ства ми да
50 кс(т)ь проклет(ь) ѿт Г(оспо)д(а) Б(ог)а и ѿт пр(ѣ)ч(и)стїе кр(о)
м(а)тере, |25| и ѿт .ѿ. ап(о)с(то)ль и ѿт .ѕї. прор(о)къ и ѿт .тїї.
с(вє)тих(ь) ѿт(ь)ць иже вь Никен.

Я сию м(и)л(о)сть записа иг҃мен(ь) хиландар(ь)ски Ярсенїе на
Сврѣчинѣ, а самь г(оспо)д(и)нь кр(а)л(ь) подписа.

55 СТЕФАНЪ ВЪ ХРИСТЯ БОГА БЛАГОВЕРНИ КРАЛЬ И САМО-
ДРЪЖЬЦЪ ВСѢХЪ СРПСКИХЪ И ПОМОРЬСКИХЪ ЗЕМЛЪ.

Превод повеље

Теби Богоматери, царици, јединој Богородици молим се и падам на колена, тражећи твоју помоћ и твоју топлу заштиту. Ти ми својом милости буди заступница, јер ти си једина нада и утврђење и неосвојиви град рода хришћанскога и мени, грешноме рабу и недостојном да се назовем твојим. А можеш шта год хоћеш [да тражиш] од Творца и Сина свога, Бога нашега.

Припадам к теби, који знаш сва моја прегрешења јавна и тајна, тражећи твоју велику помоћ, бојећи се од све душе, желећи да следим учење и добра дела светих родитеља краљевства ми; док размишљам у многим бурама и метежима овог сујетног и пролазног живота, управих ум ка ономе што ће користити души мојој, да избегнем разнолике мреже ђаволове. А апостол Павле пише: Они који воле Бога, све постижу себи на добробит. И опет пише, говорећи: Где се умножи грех, ту је благодати у изобиљу.

Ја пак, грешни раб, Стефан краљ, проучивши оно што пише апостол Павле, обрадовах се у души, и виде краљевство ми запис деда и родитеља краљевства ми, који беху уписали Милшиној жени Радослави Манастир великомученика Христовог Георгија и село Уложиште, и ослободих их од свих работа малих и великих, од града, од винограда, од жетве, од кошења сена, и од пса, од позоба, од провода, просто речено – од свих работа малих и великих. Виде краљевство ми велику молбу и усрдност и прилежност Милшине жене Радославе, и видех милост и записаније родитеља краљевства ми, и не поништих, него и јаче потврдих.

Повеља краља Стефана Душана манастиру Хиландару

И ја, Богом постављени краљ, веселећи се душом и телом, са супругом краљевства ми, благочастивом краљицом кира Јеленом, о божанском дару који ми даде владика мој Христ, клањајући се, молим се пречистој Богородици и чудотворици названој *Хиландарска*, и принесох овај мали дар. Приложи краљевство ми Манастир великомученика Христова Георгија и село Уложоште, с виноградима и сенокосима и са свим правим међама тога села, и са кобилама и са овцама. А ово су међе селу: на Влашки студенац, на Плхову главу, на Полатник велики, на Полатник мали, преко потока на Ђеђев камен, преко средине ниже градишта на Кеков (Ђеђов?) камен, низ брдо право на Лескову воду у поток, одатле право на Пријездину крушку, на Слатину, великим друмом на Пишево, па низ брдо делом који иде на Балинац, право на Смрдећу воду, па опет право на Влашку воду студену.

И да поштује ово Радослава, Милшина жена, до своје смрти, а по њеној смрти да немају то место ни син ни кћи, нити било ко други од рода, него само да долазе, како је и закон ктиторима, и да им је комад, као свим ктиторима, и да не поседују ништа. И да им је помен до века. А да влада игуман хиландарски.

Ако ли ко прекрши ово записаније и милост краљевства ми, да је проклет од господина Бога и од пречисте његове матере и од 12 апостола и од 16 пророка и од 318 отаца у Никеји.

Ову милост записа игуман хиландарски Арсеније у Сврчину, и сам је господин краљ потписао.

Стефан, у Христа Бога благоверни краљ и самодржац свих српских и поморских земаља.

Дипломатичке одлике повеље

Спољашне одлике – Повеља је исписана на пергаменту (ширина 367, дужина 335 милиметара), црним мастилом, полууставним писмом у 28 редова. Потпис и иницијал исписани су црвеним мастилом, а вероватно и знак крста, који је, међутим, прилично избледео, тако да се једва наслућује. На дну повеље, на црвеној свиленој врпци, окачен је печат пречника 40 милиметара. Натписи на полеђини документа потичу из XVIII века и представљају белешку монаха Никандра, који је начинио и препис документа. Никандар је очевидно мислио да је реч о повељи краља Милутина, а потом је, знатно касније, преко тог његовог записа прецтана реч Милутин и дописано је име краља Душана.¹

¹ О белешкама на полеђини в. Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, 28.

Унутрашње одлике

Аренга – Уводни део повеље посвећен је Богородици, уобличен као традиционална молитва краљева који од Богоматере тражи помоћ и заступство. У аренги су коришћени уобичајени молитвени топоси, попут топоса Богородице – неосвојивог града и топоса грешног и недостојног молиоца. Пошто Богородица зна тајну свих краљевих сагрешења, он се моли, опхрван страхом, тражећи ослонац у бурама и метежима сујетног и пролазног живота, настојећи да избегне ђаволје мреже. Душанов ослонац је усрдна молитва, љубав према Богу ослоњена на светопавловско наслеђе и жеља да у свему последује својим прецима – светим родитељима његовог краљевства.

Интитулација – На месту где наводи име и титулу, краљ Душан себе назива само „грешни раб, Стефан краљ“. Недуго потом, у оквиру експозитива краљ се титулише као „Богом постављени краљ“, што је званична краљевска титула наведена овде у карактеристичном, скраћеном облику.

Експозиција – Из експозиције документа, у којој се образлаже како је повеља издата на основу увида у старије повеље сродног садржаја, може се реконструисати историјат дарованог поседа. Ктитор Манастира Св. Ђорђа био је Милша, властелин краља Милутина. После његове смрти, краљ Милутин, а после њега и Дечански, издају Милшиној удовици „записанија“. Они су дакле „уписали Милшиној жени Радослави Манастир великомученика Христовог Георгија и село Уложашта“. Потврдивши повеље претходника, које је сам видео, краљ Душан је ослободио речене поседе манастирске од свих работа које потом прецизно наводи у документу. Краљ је оставио Радослави, као ктиторки, „видевши њену молбу и усрдност“, приходе са наведеног имања. Како повеља представља посебан дар Радославиних поседа Манастиру Хиландару, потомци после ктиторкине смрти немају посебних права над наведеним даром („него само да долазе, како је и закон ктиторима, и да им је комад, као свим ктиторима, и да не поседују ништа. И да им је помен до века. А да влада игуман хиландарски“).

Душанова повеља којом се потврђује Радославин дар Хиландару припада особеном дипломатичком типу, који одређује формулација из експозиције документа. Карактеристична уводна формула „и виде милост краљевство ми“ читав документ одређује као повељу типа „милости“, које у основи одговарају византијским повељама типа „келевсис“. У томе смислу овај документ анализира и Милош Благојевић,² указују-

---

² М. Благојевић, *Државна управа*, 75.

ћи да се у документу реч „милост“ појављује три пута. На почетку, реч је о употреби речи „милост“ у значењу концесије коју су Радослави, жени властелина Милше, учинили краљеви Милутин и Стефан Дечански. Други пут повеља се означава као „милост“ у санкцији документа. Трећи пут, на крају документа, хиландарски игуман Арсеније вели да је он сам записао „милост“ владареву у Сврчину. У сва три случаја појам „милост“ означава одређено владарско допуштење (у овом случају допуштење да властелинка дарује Хиландар), док у дипломатичком смислу, документ несумњиво припада типу владарских наредби (милост, келевсис). Сергије Троицки³ сматра ову повељу документом типа харистикија, на основу закључка да је Милшина жена била носилац ктиторског права. Овакво мишљење изведено је на основу текста завршног дела повеље („И да поштује ово Радослава, Милшина жена, до своје смрти, а по њеној смрти да немају то место ни син ни кћи, нити било ко други од рода, него само да долазе, како је и закон ктиторима, и да им је комад, као свим ктиторима, и да не поседују ништа. И да им је помен до века“). Сматрамо да је у праву М. Благојевић⁴ када закључује да је Радослава, као ктиторка манастира, имала право доживотног уживања те имовине до своје смрти, а да то право није пренела на децу, која би имала над том имовином само она права која припадају киторима који су своју ктиторију потчинили цркви, дакле, „приходе“ и „комат“ (скромни оброк који је манастир доживотно обезбеђивао свом оснивачу и његовој породици, у овом случају Милшиној и Радославиној деци, уколико би осиромашили и запали у беду).

У другом делу експозитива краљ Душан образлаже посебне, личне мотиве због којих је издао повељу Хиландару. Дарове пописане у диспозитиву краљ Душан приноси, заједно са краљицом Јеленом, чудотворној икони Богородице Хиландарске. Они су израз посебне захвалности за божански дар који је краљевски пар добио као награду за усрдне молитве. Реч је несумњиво о рођењу принца Уроша, које је, после пет година брака, сматрано божанским даром и знаком посебне наклоности чудотворне иконе.

Диспозисија – Краљ Душан ослобађа Манастир Св. Ђорђа и село Уложишта од свих работа, малих и великих (наведених као ослобађање од града, од винограда, од жетве, од кошења сена, и од пса, позоба и

---

³ С. Троицки, *Ктиторско право у Византији и Немањинској Србији*, Глас САНУ 168 (1935) 101.

⁴ М. Благојевић, *Државна управа*, 87, нап. 19; Уп. С. Новаковић, *Законски споменици*, 405, нап. 78.

провода). Након дела експозиције у којем се објашњавају посебни мотиви за краљеву „милост“, наводе се међе села Уложишта са виноградима и сенокосима. Анализа наведених међа села Уложишта, од којих су се називи неких места сачували до данас, омогућава прецизну убикацију поседа поклоњеног овом повељом.⁵ Село Уложишта налазило се на простору данашњих села Орлате и Негровце, а црква и манастир били су подигнути у данашњем засеоку Ђурђица. Наведена села налазе се у подножју планине Дренице, а међе поседа обухватале су и два планинска врха – Полатник велики и Полатник мали (данас Сумулар и Паланик). Међа се спуштала подно Градишта (данас брдо Градина на североисточном крају планине Дренице). Граница међа завршава се северно од села Балинце које је сачувало своје средњовековно име, ка Смрдећој води, данашњем извору Смрдан у засеоку Ђурђица. Манастир који је, сва је прилика, подигао властелин Милша, претворен доцније у цркву, преживео је први талас турских разарања. Црква Св. Ђорђа је крајем XVII века опустела, а потом је разрушена крајем XIX века, да би била подигнута џамија у селу Орлате.

Санкција – Повеља има класичну духовну санкцију, у којој се прекршиоци „записанија и милости“ проклињу од господ Бога и од пречисте његове матере и од 12 апостола и од 16 пророка и од 318 отаца у Никеји.

Короборација – Краљеву милост записао је игуман хиландарски Арсеније на краљевом двору у Сврчину, потврђујући формулом короборације, као средством додатне потврде доказне снаге акта уобичајеном у западним канцеларијама,⁶ да је сам „господин краљ“ повељу потписао.

Потпис – После знака крста следи званични потпис (име и пуна титула) коју Душан бележи у својим актима од крунисања до 1343. године: „Стефан, у Христа Бога благоверни краљ и самодржац свих српских и поморских земаља“.

Датум – На основу податка у самој повељи, где краљ Душан каже како је документ издао у тренутку посебне радости, захвалан, заједно са краљицом Јеленом, на божанском дару који приписује помоћи хиландарске иконе Богородице Тројеручице, логично је претпоставити

---

⁵ Анализу је извршила др Годана Томовић. Њени резултати биће објављени у Хиландарском зборнику 13, али ми је она љубазно омогућила да користим њен рад приликом критичког издања документа, на чему сам јој искрено захвална.

⁶ И у византијским актима, у којима нема праве короборације, често се наводи потпис као средство додатне потврде повеље, што је случај и у овом акту.

да је догађај на који алудира рођење престолонаследника Уроша, које се десило у септембарској години 1336/37, вероватније 1337.⁷ Широко датовање документа од 1332. до 1337, присутно код старијих издавача документа, којег се држи и Д. Синдик (*Српска средњовековна акта*, с. 28) и које рачуна са 1332. годином као *terminus ante quem non* (јер је то година Душановог преузимања самосталне власти), није одрживо из два разлога. Прво, експозиција документа очигледно алудира на Урошево рођење које се са доста сигурности датује у 1336/37. Други разлог је чињеница да на крају повеље стоји да „ову милост записа игуман хиландарски Арсеније у Сврчину“. Тиме добијамо поуздан хронолошки међаш за *terminus ante quem non*, годину Арсенијевог преузимања игуманског трона у Хиландару, тј. 1336.⁸ Да је вероватније датовање повеље у 1337 (од 1. јануара до 31. августа 1337) упућује нас једно посредно закључивање. Током прве половине 1336. године краљ Душан је водио преговоре који су доводили у питање опстанак његовог брака са краљицом Јеленом. Наиме, 12. априла 1336. кроз Дубровник су пропутовали, на путу ка Србији, изасланици аустријског херцега Отона, које је пратио немачки витез Палман, у то доба вођ најманика у служби српског краља.⁹ У једној белешци из хронике опата Јована Виктриншког у Коружкој, записано је да је овом приликом изасланство имало задатак да преговара о женидби краља Душана са Јелисаветом, Отоновом синовицом, кћерком Јелисавете Арагонске и покојног немачког краља Фридриха.¹⁰ Претпоставља се да је Душан преговарао о женидби јер није имао породе у браку са бугарском принцезом Јеленом. Датовање поменутих преговора о склапању новог брака у април 1336. чини извеснијим одређивање за датум рођења престолонаследника у 1337. годину (између 1. јануара и 31. августа), пре него у 1336. годину.

Печат – Типа *sigillum pendens*, печат на овој повељи је златан, димензија 40x40 милиметара. Обешен је о врпцу од црвене свиле и провучен кроз четири рупице на документу, без трагова премештања. С обзиром на аверсну легенду на којој је ћириличним писмом исписан натпис „Урошь краљ“ (последња два слова имена Урош окренута су за

⁷ Према сведочењу летописца, Урош је рођен 6845 (1336/37) године (уп. Љ. Стојановић, *Споменик* 3, 131, 149).

⁸ О времену Арсенијевог преузимања положаја игумана Хиландара в. В. Мошин - М. Пурковић, *Хиландарски игумани средњег века*, Београд 1999, 70.

⁹ О посланству нас обавештавају протоколи дубровачких већа за 1336 (*Mon. Rag.* II, 365); наведено према К. Лиречек, *Историја Срба*, Београд 1978, 216.

¹⁰ *Нав. дело*, 216, нап. 21.

Душановим печатом коришћеном на повељи од 20. септембра 1350.¹¹ На аверсној представи владар клечи на јастуку, одевен у сакос са лоросом пребаченим преко руке и камелавкионом са препедулијама на глави, изведенем на идентичан начин као на Милутиновог калуку. У десној руци држи двоструки крст, а легенда је постављена на исти начин, са именом владара са десне, а титулом са леве стране фигуре. Свети Стефан, представљен са ореолом, у десној руци држи кадионицу, а у левој дарохранилницу.¹² Могуће је, на основу остатака слова на пољу око владарске представе претпоставити¹³ да је плочица печата коришћена два пута, али то, по нашем мишљењу, не мора изазвати сумњу у његову аутентичност.

Просопографски подаци и важнији појмови

Радослава, жена властелина Милше, 65 (страна), 19 (ред у издању), 25, 43 – ктитор поседа поклоњеног Манастиру Хиландару (Манастир Св. Ђорђа и село Уложашта)

Милша, властелин, 65, 19, 25, 43 – феудалац краља Милутина; „Милшина селишта стара“ помињу се у Арханђеловској повељи и у Хиландарској повељи Гргура Вуковића који са браћом Ђурђем и Лазаром и мајком Маром дарује село Ораховац око 1405.

Арсеније, игуман хиландарски, 66, 53 – Јеромонах хиландарски Арсеније је први пут поменут у списку хиландарског братског сабора из 1316. године где се уз његово име наводи да је „старац Арсеније, башта хиландарски“. За игумана манастира изабран је 1336. године и на тој дужности остао је до 1345. године. Последњи пут је у својству игумана поменут у Душановој повељи Хиландарском пиргу од 1. јануара 1345. Помиње се као проигуман до 1348. када је умро.

Литература: В. Мошин – М. Пурковић, *Хиландарски игумани средњег века*, Београд 1999, 68–75 (В. Мошин).

У претходним свескама *Старог српског архива* већ су објашњавани појмови и установе: **работе** (ССА 4, 5, 8), **виноград** (ССА 2, 5, 8) **позоб** (ССА 4, 5), **провод** (ССА 2), **сенокос** (ССА 2, 5, према регистру).

---

¹¹ Веома добра фотографија овог печата сачуваног у збирци Алексе Ивића објављена је недавно у издању Збирке Галерије Матице српске, *Копије печата са повеља српски владара и властеле XIII–XV века*, Нови Сад 2009, бр. 15, 59 (аверс), 60 (реверс).

¹² У опису печата стоји да светитељ држи путир у левој руци, што није могуће, већ је реч о дарохранилници (*Нав. дело*, 60).

¹³ Видети: Д. Синдик, *Нав. дело*, 28.